

Stockholms
universitet

BESLUT
2020-01-30

Dnr SU FV-1.1.3-3648-19

Rektor

Rikard Skårfors
FD, Utbildningsledare
Rektors kansli, Ledningssekretariatet

Stockholms stad

Yttrande över Stockholms stads strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet

Stockholms universitet har av Stockholms stad inbjudits att inkomma med synpunkter på Stockholms stads strategi 2019-2022 för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet. Universitetet har följande att anföra.

Generella synpunkter

Stockholms universitet ser det som positivt att Stockholms stad utvecklar en strategi i denna fråga. Särskilt intressant är det att staden tar ett brett grepp på problemet med ungas kriminalitet och låter strategin omfatta små barn, ungdomar och unga vuxna, liksom att man diskuterar flera olika samhällsaktörers betydelse i sammanhanget – från förskola till socialtjänst, civilsamhälle, fritidsverksamheter och polis. Detta breda anslag ser universitetet som i sammanhanget nödvändigt.

Strategin är också i väsentliga delar förankrad i aktuell forskning inom området. Då insatser som minskar skolmisslyckanden och sociala insatser av olika slag är långt mer effektiva än hårdare och utvidgade ungdomsstraff för att långsiktigt förebygga brott och rekrytering till kriminalitet stöder Stockholms universitet strategins förebyggande inriktning. Likaså är det väl etablerat i den kriminologiska forskningen att genusnormer, och framför allt maskulinitetsnormer, är en viktig aspekt för att förstå och förändra brottsligt beteende, inte minst vad avser våldsbrott. Universitetet ser positivt på att detta uppmärksammas i strategin.

Stockholms universitet ställer sig generellt positivt till strategin, men vill understryka vikten av resurser och långsiktigt perspektiv för att den ska kunna bli framgångsrik. Vidare vill universitetet i det följande framhålla några aspekter som kunde lyftas fram tydligare i strategin.

Specifika synpunkter

Barns rätt till integritet och särskilt skydd

Det anges i strategin (s. 12) att socialnämndens möjlighet att med stöd i 31 § 2 st. LUL hos polisen initiera att en utredning om brott inleds avseende någon som inte har fyllt 15 år ”ska användas i större utsträckning”.

Endast barn över 15 år kan åläggas straffrättsligt ansvar för sina ageranden. Barn och unga mellan 15 och 21 år särbehandlas i det straffrättsliga regelverket. Regelverket som behandlar unga lagöverträdare grundar sig bl.a. på en tanke om barns och ungas särskilda sårbarhet och bristande ansvarsförmåga. Mot bakgrund av detta finns det i frågor som rör unga lagöverträdare en nära koppling mellan det socialrättsliga och det straffrättsliga regelverket. Bedömningen av barnets bästa är där av stor betydelse. En utgångspunkt för regelkomplexet är att barn så långt som möjligt bör hållas utanför kriminalvården och i viss mån även borta från polisen. Reglerna som behandlar unga lagöverträdare är i stor utsträckning baserade på en skyddstanke och inte i första hand allmänprevention. Regelverket grundar sig på och balanserar intresset av tillräckligt ingripande påföljder och individualprevention och beslut som grundar sig på individens behov. Barnets ansvarsförmåga och utgångspunkten att barn i första hand bör bli föremål för sociala insatser snarare än straffrättsliga har betydelse när strategier som rör barn utformas. Socialtjänsten har det främsta ansvaret för barns trygga uppväxtmiljö och för skydd av barn, både i relation till barnets eget beteende och till förhållanden i barnets hemmiljö.

Beslut enligt det socialrättsliga regelverket ska vara grundade på evidens och vara till nytta för individen. Beslut i enskilda ärenden inom ramen för det socialrättsliga regelverket ska inte fattas i andra syften, som exempelvis ett avståndstagande mot vissa ageranden eller andra politiska skäl. Stockholms universitet vill framhålla att när tillämpning av gällande lagstiftning sker får en reglering inte tolkas mer extensivt än vad lagstiftningen möjliggör. Det är viktigt att det vid utformandet av strategier inte lämnas utrymme för att ge lagstiftningen ett vidare tillämpningsområde än vad som är avsett.

Rättssäkerhet

I strategin (s. 12) föreslås att barn och unga som misstänks för brott för första gången ska kallas till s.k. allvarssamtal inom 48 timmar. Det tydliggörs inte vad dessa samtal ska bestå av, vilka som kan eller ska delta och vilka former kallelsen ska ha. Det framgår inte heller i strategin om dessa samtal riktar sig till barn och unga under eller över 15 år.

Stockholms universitet vill understryka betydelsen av rättssäkerhet när det gäller ageranden i relation till individen. Ett förtydligande av formerna för dessa samtal, samt av vad som avses med brottsmisstanke i detta hänseende, är därför önskvärt. I fråga om unga lagöverträdare (dvs. personer över 15 år) finns det en möjlighet för åklagaren att besluta om att underlåta åtal. Det föregås av ett möte med åklagaren (straffvarning). När detta genomförs befinner sig

förundersökningen i ett sent skede. De i strategin föreslagna samtalen kan sättas i relation till de möten som hålls med åklagare när det finns bevisning för att ett brott har begåtts. Även om de sker i socialtjänstens regi och inte inom ramen för straffprocessen finns krav på förutsebarhet och lagstöd. Om ytterligare modeller av pedagogiska och fostringsinriktade insatser ska införas är det av stor vikt att målet med modellen uppnås. Det finns annars en risk att insatserna snarare skadar relationen mellan den unga och myndigheterna än stärker möjligheterna att förebygga risken att unga dras in i kriminalitet.

Universell prevention

Stockholms universitet vill lyfta behovet att i strategin ta hänsyn till den komplexitet som präglar ungas kriminalitet och som i stor utsträckning beror på gruppens heterogenitet. När ungdomar studeras över tid framkommer bland annat att det inom den grupp som begår brott finns subgrupper som har ett flertal olika problem utöver brottslighet, såsom skolfrånvaro, drogbruk/missbruk, skolrelaterad problematik och viktimisering. Därtill finns stora skillnader inom gruppen utifrån att en del barn och unga är i konstant riskzon, medan andra är det enbart under avgränsade perioder av sin uppväxt. Denna heterogenitet innebär bland annat att insatser inte kan riktas ensidigt mot de individer som bedöms vara i riskzon. Istället bör insatser rikta sig brett mot olika typer av problematik, och övergripande mot den miljö där de ungdomar som begår brott befinner sig.

Att utgå från mer strategiska och breda insatser – universell prevention – medför flera fördelar, till exempel möjlighet att påverka ett större antal barn och unga över tid, samtidigt som enskilda barn och ungdomar i riskzon inte stigmatiseras. Den här typen av insatser är inga enkla ”quick fix”, men har förutsättningar att göra en faktisk skillnad för barn och ungdomar i Stockholm, och då i synnerhet i de områden som bedömts vara särskilt utsatta.

Det finns också ett tydligt stöd för vikten av att inte ensidigt fokusera på problem, utan att också att främja ungdomars styrkor. Det är viktigt att systematiskt arbeta med att stärka ungdomars tillgångar och resurser, så som exempelvis socioemotionell kompetens. Även att främja klassrums- och skolklimat är exempel på detta. Insatser av det här slaget kan antas ha särskild betydelse för de ungdomar som har en mindre problemtyngd bakgrund, då kamratrelationen är en av de viktigaste riskfaktorerna för kriminalitet i denna grupp. Ett annat exempel kan vara att i skolan arbeta med åtgärder som syftar till att stärka elevernas motivation. Ett sådant arbete kan också stärkas genom att t ex utveckla och använda resurspedagogers potential, utveckla fältarbetares roll i skolan, arbeta strategiskt för att stärka föräldrarna i deras föräldraroll samt ett kontinuerligt samarbete med socialtjänsten i det preventiva arbetet.

Övriga synpunkter

Under de återkommande rubrikerna ”Relevanta metoder och arbetssätt” förekommer en blandning av olikartade insatser, med olika målgrupper, fokus och metodik. Stockholms universitet menar att strategin hade vunnit på en sortering och prioritering av dessa metoder

och arbetsätt. Exempelvis nämns under rubriken ”Insatser som stabiliserar skolgång och skolprestationer” (s. 24) insatser av mycket olikartad karaktär och med olika målgrupper, utan att någon diskussion förs om hur de hänger samman med varandra eller till vilka de riktar sig. Det är således svårt att utläsa hur de olika insatserna förhåller sig till de olika problem man vill angripa. Universitetet hade också önskat klarare målformuleringar (specifika formuleringar för specifika problem) avseende de olika insatserna.

Stockholms universitet noterar att det av ”denna strategi krävs att varje stadsdelsnämnd och andra berörda nämnder och bolagsstyrelser utarbetar en konkret och detaljerad handlingsplan” (s. 31). Det kan då vara en fördel att centralt ange ett ramverk eller en modell för hur utvärdering och uppföljning ska göras av dem som berörs.

Detta beslut är i rektors ställe fattat av prorektor, professor Clas Hättestrand, i närvaro av universitetsdirektör Eino Örnfeldt. Studeranderepresentanter har informerats och haft tillfälle att yttra sig. Övrig närvarande har varit Anna Riddarström, Ledningssekretariatet (protokollförare).

Clas Hättestrand

Rikard Skårfors